



บทนำ

## บทที่ ๑

### บทนำ

#### ๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลังจากที่ท่านพุทธทาสได้พยายามค้นคว้าบุกเบิกเพื่อหาวิธีการนำเอาหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้และอธิบายศาสตร์แขนงต่าง ๆ อันเปรียบประดุจ "จรวดท่อนแรก" ได้ถูกจุดขึ้นแล้ว ก็ได้ส่งผลสะท้อนให้ปราชญ์ทางพุทธศาสนาท่านอื่น ๆ ได้เจริญรอยตาม โดยพยายามที่จะนำเอาหลักธรรมในพุทธศาสนามาใช้อธิบายศาสตร์แขนงอื่นๆ มากยิ่งขึ้น เช่น มีการกล่าวถึงพุทธศาสตร์กับศึกษาศาสตร์ พุทธศาสตร์กับเศรษฐศาสตร์ พุทธศาสตร์กับรัฐศาสตร์ พุทธศาสตร์กับลัทธิมาร์กซ์ พุทธศาสตร์กับประชาธิปไตย พุทธศาสตร์กับปรัชญาตะวันตก พุทธศาสตร์กับการพัฒนา เป็นต้น และในช่วงเวลาที่ต่อเนื่องกันนั้นนักคิดผู้อาวุโสทางด้านปรัชญาการเมืองท่านหนึ่ง คือ ศาสตราจารย์เสนห์จามริก ได้นำเสนอบทความชื่อ Buddhism and Human Rights ต่อ UNESCO เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ ครั้นต่อมาได้มีการแปลบทความชิ้นนี้ออกเป็นภาษาไทยภายใต้ชื่อว่า "พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน"

อนุสนธิจากที่ผู้วิจัยได้อ่านบทความสั้น ๆ ชิ้นนี้ ได้พบว่า ศาสตราจารย์เสนห์ ฯ ได้อ้างถึงการตั้งข้อสังเกตของ โซดัจัตโมโก (Soedjatmoko) ที่วิตกกังวลว่า "ทำอย่างไรที่จะให้ความพยายามที่จะไฝหาเสรีภาพทั้งหลายไม่กลายเป็นการทำลายเสรีภาพไปด้วยในขณะเดียวกัน ? ทำอย่างไรที่จะให้การเรียกร้องสิทธิมนุษยชนทั้งหลายไม่กลายเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนไปด้วยในขณะเดียวกัน?"<sup>๑</sup> เพราะเท่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้การไฝหาเสรีภาพและการเรียกร้องสิทธิมนุษยชนให้แก่กลุ่มพวกของตนเองมักจะกลายเป็นการทำลายเสรีภาพและละเมิดสิทธิมนุษยชนของเพื่อนมนุษย์กลุ่มพวกอื่นๆ อยู่ด้วยเสมอ

หลังจากที่ ศาสตราจารย์เสนห์ ฯ ได้ศึกษาหลักคำสอนจากพุทธธรรมแล้ว ท่านเริ่มจะมองเห็นคำตอบว่า แนวทางแห่งพุทธศาสนาสามารถที่จะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ได้ โดยท่านได้ชี้ให้เห็นว่าตามสภาพการณ์แห่งโลกตะวันตกนั้น การทำลายเสรีภาพและการละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งหลายล้วนเกิดจาก **เงื่อนไขปัจจัยภายนอกตัวมนุษย์** แทบทั้งสิ้น กล่าวคือเกิดจากเงื่อนไขปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง แต่จากหลักคำสอนในพุทธธรรม ได้อธิบายว่าโดยสภาพความเป็นจริงแล้ว การทำลายเสรีภาพและการละเมิดสิทธิมนุษยชน ล้วนเกิดจาก **เงื่อนไขปัจจัยภายในตัวมนุษย์เอง** แทบทั้งสิ้น กล่าวคือ เกิดจากความโลภ ความโกรธ ความหลง หรือความยึดมั่นถือมั่นใน อัตตา แห่งตนนั่นเอง แต่ถ้า

เมื่อใดที่มนุษย์แต่ละคนสามารถขจัดกิเลสตัณหาเหล่านี้ออกจากจิตเสียได้ เลิกยึดมั่นถือมั่นในตัวตน มนุษย์ก็จะหลุดพ้นจากบ่วงพันธนาการแห่งกิเลส จะได้ลิ้มรสเสรีภาพและได้รับคืนสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง

ในกระบวนการที่คนแห่ง อริยมรรค ที่เป็นทั้ง หลักคิด และ หลักปฏิบัติ เพื่อให้มนุษย์ได้มาซึ่งเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนนั้น ถ้าดูอย่างผิวเผินแล้วเสมือนว่าเป็นไปเพื่อความหลุดพ้นเฉพาะตนแห่งปัจเจกชนเท่านั้น แต่ถ้าพิจารณาให้รอบคอบถี่ถ้วนแล้วจะเห็นได้ว่าในกระบวนการดังกล่าว เป็นกระบวนการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งคุณธรรม จริยธรรม และเมตตาธรรม ที่สามารถจะหยิบยื่นคืนเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนให้แก่ทั้งตนเองและผู้อื่นในขณะเดียวกันด้วย ดังพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ใน เสตกสูตรที่ ๑ ว่า "ภิกษุทั้งหลาย เมื่อรักษาดนก็ชื่อว่ารักษาผู้อื่น(ด้วย) เมื่อรักษาผู้อื่นก็ชื่อว่ารักษาดน(ด้วย)"<sup>๒</sup>

เพราะฉะนั้นตามหลักคำสอนดังกล่าวมา ศาสตราจารย์เสนห์ ฯ จึงสรุปว่าถ้าใช้แนวทางแห่งพุทธธรรม "มสาน" เข้ากับแนวคิดแบบตะวันตกแล้ว น่าจะช่วยให้มนุษย์สามารถไต่หาเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนให้แก่กลุ่มพวกของตนเองได้โดยที่ไม่ทำลายเสรีภาพและละเมิดสิทธิมนุษยชนของเพื่อนมนุษย์กลุ่มพวกอื่นในขณะเดียวกันด้วย

อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่งานค้นคว้าชิ้นนี้เป็นเพียงบทความอันสั้น ๆ จึงได้กลายเป็นข้อจำกัดอันสำคัญยิ่งที่ทำให้ ศาสตราจารย์เสนห์ ฯ ไม่สามารถอธิบายรายละเอียดให้เห็นจริงในเชิงรูปธรรมอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ได้ โดยท่านได้กล่าวยอมรับในเงื่อนไขข้อจำกัดบางประการว่า "บทความนี้นับเป็นความพยายามส่วนเล็ก ๆ อันหนึ่งภายใต้ข้อจำกัดทั้งในด้านเนื้อหาและภูมิรู้ของผู้เขียนเอง ในอันที่จะคิดค้นแสวงหาความหมายและจุดประสงค์ที่แท้จริงของพุทธศาสนา จากแง่ของมนุษยชาติสากล"<sup>๓</sup>

นอกจากงานเขียนของ ศาสตราจารย์เสนห์ ฯ ดังกล่าวที่ช่วยจุดชะนวนความคิดให้แก่ผู้วิจัยเป็นเบื้องต้นแล้ว ยังมีงานเขียนสืบเนื่องชิ้นอื่น ๆ อีก ที่กล่าววิพากษ์วิจารณ์ถึงงานเขียนของศาสตราจารย์เสนห์ ฯ ในลำดับต่อมา กล่าวคือ พระราชวรมณี(ประยูรค์ ปยุตโต) หรือที่รู้จักในปัจจุบันนี้ในนาม พระธรรมปิฎก ได้วิจารณ์ว่า

ผลงานชิ้นนี้เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงวิธีที่จะนำเสนอพระพุทธศาสนาในลักษณะที่สื่อสารกับโลกสมัยปัจจุบันนี้ได้อย่างมีความหมาย ผลงานริเริ่มนำทางชิ้นนี้เป็นที่ต้องการในกิจกรรมและสาขาวิชาการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้พระพุทธศาสนาสามารถพิสูจน์ตัวเองว่าเป็นเครื่องนำทางและเป็นเครื่องแก้กฏที่แท้จริงในการแก้ได้อย่างถูกต้องซึ่งปัญหา หรือในการกำจัดได้ซึ่งความทุกข์ของคนยุคปัจจุบันฯ

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยขอตั้งข้อสังเกตว่าในทัศนะของ พระธรรมปิฎก ถือว่าบทความชิ้นนี้เป็นเพียง "ผลงานริเริ่มนำทาง" ที่จะนำเอาหลักธรรมในพุทธศาสนาไป "สื่อสารกับโลกสมัยปัจจุบันนี้ได้อย่างมีความหมาย" ในเมื่อผลงานชิ้นนี้เป็นเพียงผลงานริเริ่มนำทาง ก็ย่อมแสดงว่าน่าจะมีเนื้อหาสาระบางอย่างในพุทธศาสนามากกว่านี้อีกที่น่าจะศึกษาค้นคว้าเพื่อนำไป "สื่อสารกับโลกสมัยปัจจุบันนี้ได้อย่างมีความหมาย" มากยิ่งขึ้น

นอกจากคำวิจารณ์ของพระธรรมปิฎกแล้ว ยังมีท่านอื่นได้กล่าวถึงบทความเรื่อง "พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน" ที่พอจะหยิบยกมาให้ดูได้อีก เช่น สุวรรณ วาศิวรรณ ได้วิพากษ์งานเขียนของ ศาสตราจารย์เสนห์ ฯ ว่า พูดถึงสิทธิมนุษยชนของทางตะวันตก และของพุทธศาสนาคนละระดับกัน กล่าวคือ ของทางตะวันตก พูดถึงตั้งแต่ระดับอุดมการณ์ (แห่งสิทธิมนุษยชน) จนกระทั่งลงมาถึง ระดับที่เป็นจริง โดยสะท้อนสถานการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในสังคมมาแสดงให้เห็นด้วย ในขณะที่พูดถึงสิทธิมนุษยชนในพุทธศาสนานั้น พูดถึงเฉพาะแต่ ระดับอุดมการณ์แห่งสิทธิมนุษยชน (ที่มีอยู่ในคำสอนของพุทธศาสนาเท่านั้น) แต่ก็ยังมีได้หยิบยกเอาสถานการณ์ที่เป็นจริงทางสังคมขึ้นมาแสดงให้เห็น เพราะฉะนั้น สุวรรณ ฯ จึงได้เสนอว่าน่าจะได้พูดถึงสิทธิมนุษยชนทั้งของตะวันตก และของพุทธศาสนาในระดับเดียวกัน โดยท่านกล่าวว่า

*คงจะเป็นสิ่งที่น่าสนใจมีใช้น้อย หากจะมีการใช้อุดมการณ์สิทธิมนุษยชนในฐานะบทวิพากษ์ บทบาทที่เป็นจริงของสถาบันพุทธศาสนาในการเสริมสร้างความชอบธรรมแก่อำนาจรัฐต่าง ๆ ในเอเชีย หรือถ้าจะเทียบเคียงปัญหาที่ได้พัฒนามาจากการใช้หลักการสิทธิมนุษยชนและพุทธศาสนาในระดับที่เป็นจริงทั้งสองฝ่าย*

จากบรรดาคำวิพากษ์ดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตขึ้นมาอีกประการหนึ่งว่า ในบรรดาหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนานั้น มีทั้งเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนทั้งใน ระดับอุดมการณ์ และ ระดับที่เป็นจริง ที่น่าจะศึกษาสืบค้นลงลึกในรายละเอียดให้มากกว่านี้

ส่วน สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับ สิทธิมนุษยชน ว่ามีอยู่ในหลักคำสอนของพุทธศาสนานิกายเถรวาทมาตั้งแต่เดิมแล้ว โดยท่านกล่าวว่า

*เป็นพื้นฐานทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะนิกายเถรวาทที่ครั้งสุโขทัยหันมานับถือนิกายเถรวาท เพื่อปฏิเสชนิกายมหายาน เพื่อปฏิเสถลัทธิเทวราชของเขมร เพื่อปฏิเสถลัทธิพราหมณ์ เพราะนิกายเถรวาทอยู่กับฝ่ายราษฎร อยู่กับฝ่ายความเท่าเทียมกัน คือสงฆ์เป็นแบบอย่าง สงฆ์หมายถึงผู้เสมอกัน... สงฆ์อยู่ด้วยฝั่งราษฎร ราษฎรฝั่งสงฆ์ด้วยเหตุเช่นเดียวกัน ผู้ปกครองฝั่งผู้ถูกปกครอง ผู้ถูกปกครองฝั่งผู้ปกครองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นี้อยู่ในจารึก*

พ่อขุนรามคำแหง อยู่ในพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้นลัทธิเสรีชนมีอยู่ในพุทธศาสนา ในเมืองไทย  
กว่า ๗๐๐-๘๐๐ ปี

นอกจากนี้ยังมีข้อเขียนอื่นๆอีกบ้างที่พยายามพูดถึงเรื่องลัทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา แต่ทุกข้อเขียนดูเหมือนว่าเป็นเพียงสิ่งที่พระธรรมปิฎกเรียกว่า ผลงานริเริ่มนำทาง ทั้งหมด ยังไม่มีข้อเขียนใดลึกซึ้งทีเดียวที่พยายามจำแนกแยกแยะและลงลึกในรายละเอียดเพื่อแสดง ให้เห็นถึงกระบวนการที่เกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนในพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรมในหลากหลายแง่มุม ซึ่งในประเด็นนี้เป็นข้อแตกต่างจากแนวคิดเรื่องลัทธิมนุษยชนของทางตะวันตก กล่าวคือ ของทางตะวันตกนอกจากกล่าวถึง หลักคิด หรือ อุดมการณ์แห่งลัทธิมนุษยชน แล้วยังกล่าวถึง หลักปฏิบัติ โดยจำแนกออกมาเป็นประเด็น ๆ ตามที่รู้จักกันในนาม ปฏิญญาสากลว่าด้วยลัทธิมนุษยชน (จำนวน ๓๐ ข้อ)

ผู้วิจัยจึงคิดว่าน่าจะเป็นการดีไม่น้อย ถ้าจะได้ศึกษาคำตอบเกี่ยวกับเรื่องนี้ในพุทธศาสนา ให้แลเห็นเป็นกระบวนการอย่างเป็นรูปธรรมในหลากหลายแง่มุมบ้าง เพื่อที่ได้ทำสิ่งที่ พระธรรมปิฎก เรียกว่า "นำเสนอพุทธศาสนาในลักษณะที่จะสื่อสารกับโลกสมัยปัจจุบันนี้ได้อย่างมีความหมาย" มากขึ้น ฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดเค้าโครงวิจัยขึ้นภายใต้ชื่อว่า "กระบวนการที่เกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา : ศึกษาโดยวิธีวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวคิดแบบตะวันตก" เพื่อที่จะค้นคว้าแสวงหาคำตอบต่อไป

## ๒ วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

### ๒.๑ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

- (๑) ศึกษา กระบวนการที่เกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา
- (๒) วิเคราะห์เปรียบเทียบ กระบวนการที่เกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา กับแนวคิดแบบตะวันตก
- (๓) หาทาง ผสาน กระบวนการที่เกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา กับแนวคิดแบบตะวันตกเข้าด้วยกัน

### ๒.๒ ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องลัทธิมนุษยชนนั้น อาจจะมีการศึกษาได้หลายแง่มุม เช่น ในแง่ของกฎหมาย การเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือปรัชญาก็ได้ แต่ในที่นี้จะศึกษาโดยเน้นหนักเฉพาะแง่ของ ปรัชญา ในขอบข่ายของ จริยปรัชญา หรือ จริยศาสตร์เท่านั้น

โดยศึกษาเกี่ยวกับ อุดมการณ์ และ บรรทัดฐานทางจริยธรรม ของลัทธิมนุษยชนในหลักคำสอนของพุทธศาสนา การศึกษาในลักษณะนี้อาจจะมีการกล่าวพาดพิงถึงหลักนิติธรรม อยู่บ้าง ทั้งนี้เพราะโดยหลักทั่วไปแล้วเราไม่สามารถแยกหลักนิติธรรมและหลักจริยธรรมออกจากกันอย่างเด็ดขาดได้ แต่ถ้าจะกล่าวถึงแง่มุมอื่นๆ ที่นอกเหนือจากนี้บ้างก็เพียงพอที่จะจำเป็นเพื่อนำมาประกอบในการอธิบายให้เข้าใจแง่มุมของจริยปรัชญาให้กระจ่างแจ่มยิ่งขึ้นเท่านั้น

การศึกษากระบวนทัศน์เกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนในพุทธศาสนาในที่นี้ จะจำกัดกรอบเนื้อหาให้อยู่ในขอบเขตดังนี้

(๑) **อุดมการณ์** หรือ **หลักคิด** เกี่ยวกับลัทธิมนุษยชน ซึ่งถือว่าเป็น **ปรัชญาลัทธิมนุษยชน** ตามคติแห่งพุทธศาสนา

(๒) **หลักปฏิบัติ** เพื่อบรรลุอุดมการณ์แห่งลัทธิมนุษยชน ซึ่งถือว่าเป็น **บรรทัดฐานทางจริยธรรม** ตามคติแห่งพุทธศาสนา

ในการศึกษาตาม **กระบวนทัศน์** เกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนของพุทธศาสนา ในข้อ ๑ และ ๒ นั้น จะเริ่มต้นศึกษาโดยวิธีวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนของทางตะวันตกเป็นการปูพื้นเพื่อที่จะนำไปสู่การอธิบายกระบวนทัศน์เกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนในพุทธศาสนาต่อไป ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนแบบตะวันตก จะศึกษาตาม **กรอบความคิด** ของ **ปรัชญาสากลว่าด้วยลัทธิมนุษยชน** ที่ประกาศใช้โดยองค์การสหประชาชาติ เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๘ เป็นหลัก และเพื่อที่จะช่วยให้เข้าใจแนวคิดในเอกสารลัทธิมนุษยชนฉบับนี้ได้ดีขึ้น จะได้ศึกษาแนวคิดจากเอกสารลัทธิมนุษยชนฉบับอื่นๆ ที่มีมาก่อนหน้า และ มีตามมาภายหลัง **เป็นส่วนประกอบ**

โดยศึกษาเอกสารที่มีมาก่อนหน้า ดังต่อไปนี้

- (๑) มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา ของอังกฤษ ซึ่งประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ. ๑๒๑๕
- (๒) คำประกาศเอกราชของชาวอาณานิคมของอังกฤษในอเมริกา ซึ่งประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ. ๑๗๗๖
- (๓) ปฏิญญาแห่งลัทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส ซึ่งประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ. ๑๗๘๙ ซึ่งถือว่าเป็นต้นแบบอันสำคัญของปรัชญาสากลว่าด้วยลัทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ

และเอกสารสิทธิมนุษยชนที่มีตามมาภายหลัง ดังต่อไปนี้

(๑) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของเด็ก ขององค์การสหประชาชาติซึ่งประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๕๙

(๒) ปฏิญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อหญิง ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๗๖

(๓) เอกสารอื่นๆซึ่งเป็นแหล่งที่มา และ/หรือประกาศใช้โดยสืบเนื่อง จากเอกสารข้างต้น

ถ้าจะหยิบยกเอาแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่อยู่นอกเหนือเอกสารดังกล่าวนี้ มาอ้างถึงบ้าง ก็เพียงพอที่ใช้ประกอบในการช่วยอธิบายให้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนตามแนวคิดแบบตะวันตกให้กระจ่างแจ้งยิ่งขึ้นเท่านั้น

### ๓ คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ในงานวิจัยนี้ขอนิยามความหมายศัพท์เฉพาะ ดังนี้

๑ คำว่า “กระบวนทัศน์” ในที่นี้แปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า paradigm ซึ่ง Webster's Dictionary ให้ความหมายว่า *Paradigm : to show side by side, compare, exhibit etc.* และเป็นคำ Synonym ของคำว่า *pattern, model, example* ส่วน So Sethaputra ได้ให้ความหมายเป็นภาษาไทยว่า “แบบ, ตัวอย่าง” ส่วนในที่นี้ผู้วิจัย กำหนดใช้ว่า *กระบวนทัศน์* เพื่อต้องการที่จะอธิบายว่า ในบรรดาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ นั้น ประกอบขึ้นด้วยส่วนที่สำคัญ ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็น หลักธรรมคำสั่งสอน หรือที่เรียกว่า พระธรรม ซึ่งขอกำหนดเรียกว่า “หลักคิด” และส่วนที่เป็น หลักวินัยคำสั่ง หรือที่เรียกว่า พระวินัย ซึ่งขอกำหนดเรียกว่า “หลักปฏิบัติ” ครั้นเมื่อนำเอา หลักคิด และ หลักปฏิบัติ มารวมกันเข้าเป็นกระบวนการณ์อันเดียวกัน ก็ขอ กำหนดเรียกว่า *กระบวนทัศน์* เพราะฉะนั้นคำว่า “*กระบวนทัศน์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา*” จึงหมายถึงบรรดา หลักธรรมคำสั่งสอน และ หลักวินัยคำสั่ง ทั้งมวลของพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนนั่นเอง

๒. คำว่า “พุทธศาสนา” ในที่นี้เน้นความหมายเฉพาะพุทธศาสนานิกายเถรวาทเป็นสำคัญ ถ้าจะหมายถึงนิกายอื่นด้วย ก็จะมีคำปริบทบอกไว้ให้ทราบ

๓. คำว่า “ศึกษาโดยวิเคราะห์เปรียบเทียบกับ แนวคิดแบบตะวันตก” หมายถึง การศึกษาโดยวิเคราะห์เปรียบเทียบกับ *กรอบความคิด* ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่ประกาศใช้โดยองค์การสหประชาชาติ เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๘ เป็นหลัก โดยอาศัยเอกสารสิทธิมนุษยชน ที่มีมาก่อนหน้า และมีตามมาภายหลัง ตามที่ระบุรายชื่อไว้ในขอบเขตของการวิจัย เป็นส่วนประกอบ

อนึ่ง การที่ศึกษาโดยวิธีวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวคิดตะวันตกนั้น มิใช่ว่า แนวคิดของทางตะวันตกเป็น มาตรฐานอุดมการณ์สิทธิมนุษยชนที่สมบูรณ์แบบ แล้ว หากแต่เป็นเพราะคำว่า สิทธิมนุษยชน (Human Rights) ได้ถือกำเนิดขึ้นมาจาก สังคมตะวันตก ก่อน<sup>๙</sup> แล้วถูกนำมาใช้จนกระทั่งแพร่หลายออกไปสู่ สังคมนอกตะวันตก\* ด้วย และเมื่อมีการกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเมื่อใด ก็จะมีการนำไปเปรียบเทียบกับแนวคิดของสังคมตะวันตกอยู่เสมอ<sup>๑๐</sup> เพราะฉะนั้น การที่ผู้วิจัยนำเอากระบวนการทัศน์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแบบพุทธไปเปรียบเทียบกับแนวคิดแบบตะวันตก มิใช่ เปรียบเทียบในฐานะที่แนวคิดแบบตะวันตกเป็นมาตรฐานอุดมการณ์ หากแต่เปรียบเทียบในฐานะเป็น มาตรฐานในการอ้างอิง เท่านั้น

#### ๔ ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

งานวิจัยนี้คาดว่าจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ ดังนี้

- ๑ ช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจ กระบวนทัศน์ เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา ได้ดียิ่งขึ้น
- ๒ ช่วยให้ผู้สามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบ กระบวนทัศน์ เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแบบพุทธกับแนวคิดแบบตะวันตกได้กระจ่างแจ้งยิ่งขึ้น
- ๓ ช่วยให้เกิดการ "ผสาน" กระบวนทัศน์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแบบพุทธกับแนวคิดแบบตะวันตกได้ดียิ่งขึ้น
- ๔ สามารถนำเอาผลวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุง จัดระเบียบ และกลไกทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ให้สอดคล้องกับหลักการแห่งสิทธิมนุษยชนได้ดียิ่งขึ้น
- ๕ ช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ ไม่ว่าจะต่างเชื้อชาติ ศาสนา เพศ ภาษา และสีผิว ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข และช่วยส่งเสริมสันติภาพของโลกได้อีกทางหนึ่ง

#### ๕ ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาจากเอกสารข้อมูลที่พิมพ์เผยแพร่แล้ว ส่วนเนื้อหาบางส่วนที่ยังลังเลสงสัยไม่แน่ใจหรือยากแก่การทำความเข้าใจ จะศึกษาโดยวิธีสัมภาษณ์สอบถามจากท่านผู้รู้ประกอบด้วย ส่วนขั้นตอนการวิจัยจะดำเนินการเป็นลำดับขั้นดังนี้

\* คำว่า "สังคมตะวันตก" และ "สังคมนอกตะวันตก" เป็นคำที่ ศาสตราจารย์เฮนรี่ จามริก ชอบใช้เสมอ



ขั้นที่ ๑ ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนแบบตะวันตกก่อน โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้

(๑) แหล่งข้อมูลขั้นต้น : ศึกษาจากเอกสารเกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนฉบับต่างๆตามที่ได้ระบुरายชื่อไว้ในขอบเขตของการวิจัยข้างต้นแล้ว ทั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจ กรอบความคิดเกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนแบบตะวันตกเป็นเบื้องต้น

(๒) แหล่งข้อมูลขั้นรอง : ศึกษาจากเอกสารตำรา บทความ ข้อเขียน งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับลัทธิมนุษยชน รวมทั้งศึกษาจากสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสถานการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในส่วนต่าง ๆ ของโลก และในบางกรณีอาจจะศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมโดยการสัมภาษณ์สอบถามจากท่านผู้รู้ทั้งหลาย ทั้งนี้เพื่อที่จะได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนแบบตะวันตกได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ขั้นที่ ๒ ศึกษา กระบวนทัศน์ เกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนในพุทธศาสนา เป็นลำดับถัดมาโดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้

(๑) แหล่งข้อมูลขั้นต้น : ศึกษาจาก พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง (จัดพิมพ์เนื่องโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี) เพื่อที่จะค้นคว้าแสวงหาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในส่วนที่เกี่ยวกับลัทธิมนุษยชน

(๒) แหล่งข้อมูลขั้นรอง : ศึกษาจากเอกสาร ตำรา ของปราชญ์ทางพุทธศาสนา รวมทั้งสัมภาษณ์สอบถามจากท่านผู้รู้ทั้งหลาย ทั้งนี้เพื่อที่จะได้นำข้อมูลเหล่านี้มาประมวลกันเข้าเพื่อที่จะเข้าใจ กระบวนทัศน์ เกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนในพุทธศาสนาได้ดียิ่งขึ้น

อนึ่ง ในการศึกษาแหล่งข้อมูลขั้นรองทั้งในแนวคิดตะวันตกและในพุทธศาสนาเพื่อที่จะวิเคราะห์หาบรรทัดฐานทางจริยธรรมเกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนให้ได้ภาพพจน์ชัดเจนและได้บรรยากาศที่สมจริงมากขึ้น นอกจากผู้วิจัยจะศึกษาจากเอกสารลัทธิมนุษยชนโดยตรงแล้ว ยังต้องศึกษาจากแหล่งข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ศาสนาและสังคมศาสตร์ นอกจากนี้แล้วยังต้องศึกษาสำรวจในเชิงวรรณคดี (Literature Servey) ประกอบด้วย เช่น ศึกษาจากเรื่อง "แอฟริกาศตวรรษที่ ๒๐...แผ่นดินทาส" ของ วินนี่ แมนเดนลา หรือจากเรื่อง "วรรณะจันทาล" (Untouchable) ของ มุลก์ราช อนันท์ เป็นต้น

ขั้นที่ ๓ หลังจากนั้นก็นำข้อมูลที่ได้ทั้งจาก แบบตะวันตก และ แบบพุทธ มาทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อที่จะเข้าใจกระบวนทัศน์เกี่ยวกับลัทธิมนุษยชนในพุทธศาสนาใน

ลำดับต่อไป แล้วหลังจากนั้นก็พยายามศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทาง “ผลงาน” แนวคิดแบบตะวันตกกับกระบวนทัศน์แบบพุทธเข้าด้วยกัน เพื่อที่จะเข้าใจว่าสามารถ “ผลงาน” เข้าด้วยกันได้มากน้อยแค่ไหน อย่างไร ?

ขั้นที่ ๔ ในการนำเสนอรายงานการวิจัย แม้ว่าในหัวข้อวิจัยจะตั้งชื่อโดยกำหนดให้ *กระบวนทัศน์* เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในพุทธศาสนามาก่อน *แนวคิดแบบตะวันตก* ก็ตาม แต่เพื่อที่จะช่วยให้เข้าใจกระบวนทัศน์แบบพุทธได้ง่ายขึ้น จึงเขียนรายงานการวิจัยโดยนำเสนอแนวคิดแบบตะวันตกขึ้นก่อน ทั้งนี้เพราะในแนวคิดแบบตะวันตกได้มีการกำหนด *กรอบความคิด* ไว้ในเอกสารเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนฉบับต่างๆ อย่างชัดเจน เป็นที่รู้และเข้าใจกันอย่างแพร่หลายแล้ว จึงขอใช้ *กรอบความคิด* ที่ชัดเจนแล้วนี้เป็น “สะพาน” ทอดเชื่อมต่อไปสู่การวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนทัศน์แบบพุทธต่อไป

ส่วน รูปแบบ ของการเขียนรายงานการวิจัย จะนำเสนอในรูปแบบที่เรียกว่าการพรรณนาวิเคราะห์ในเชิงประยุกต์ โดย ประยุกต์ หลักธรรมวินัยในพุทธศาสนามาอธิบายตาม ภาษา และ กรอบความคิด แบบตะวันตก ทั้งนี้เพื่อที่จะช่วยให้เข้าใจกระบวนทัศน์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในพุทธศาสนาในเชิงเปรียบเทียบกับแนวคิดแบบตะวันตกได้กระจ่างแจ้งยิ่งขึ้น